
STENOGRAPHISCHE NOTULEN VAN DE PROVINCIERAAD VAN ANTWERPEN

VERGADERING VAN

22 NOVEMBER 2024

PROVINCIERAAD VAN ANTWERPEN

VERGADERING VAN 22 NOVEMBER 2024

De vergadering wordt geopend te 14.40 uur.

De Gouverneur en de Provinciegriffier zijn aanwezig.

Tekenden de aanwezigheidslijst:

ANCIAUX Koen
BAETEN Els
BAKELANTS Ann
BOONEN Nicole
CALUWÉ Ludwig
CLAESSEN Jan
COTTENIE Christ'l
CUYLAERTS Nathalie
DE HAES Jan
DE QUICK Erik
DE WINTER Stefan
FRANÇOIS Catherine
GEYSEN Kris
GYS Seppe
HELSEN Kathleen
JACQUES Ilse
LAUWERS Linda
LEMMENS Luk
MINNEN Herman
PALINCKX Koen
SCHOOFs Louis
SOHIER Rudy
STEVENS Lili
TALHAOUI Fauzaya
VALKENIERS Bruno
VAN BUEREN Hugo
VAN DIENDEREN Ilse
VAN DIJCK Jan
VAN HAUTEGHEM Marleen
VAN RANSBEECK Brend
VANDENDRIESSCHE Diederik
VERHAERT Inga
VERHAEVEN Eddy
WECKHUUSEN Wendy

Verontschuldigd:

DANEELS Tobias
VERMEIREN Hilde

De raad is bijeen in openbare vergadering.

OPENBARE VERGADERING

DAB

Departement Algemeen Beleid

De leden van de provincieraad

datum	5 november 2024
kenmerk	Sharepoint>griffie>provincieraad>zittingen>2024
contactpersoon	Veerle Vervloesem T 03 240 54 28 veerle.vervloesem@provincieantwerpen.be
onderwerp	Provincieraad

Mevrouw
Mijnheer

Bij toepassing van artikel 7 van het provinciedecreet heb ik beslist om de provincieraad bijeen te roepen in november 2024 op de volgende data:

- vrijdag 22 november 2024 om 14.30 uur (Openingsrede van de Gouverneur);
- dinsdag 26 november 2024 om 14.30 uur.

U wordt uitgenodigd deze vergadering bij te wonen. De vergadering heeft plaats in de provincieraadszaal, Kon. Elisabethlei 22 te 2018 Antwerpen.

Als bijlage stuur ik u de agenda van de zitting van 22 november 2024, die wordt voortgezet op 26 november 2024.

Met vriendelijke groeten

De voorzitter

Kris Geysen

Koningin Elisabethlei 22
2018 Antwerpen
T 03 240 50 11

PROVINCIERAAD VAN ANTWERPEN

VERGADERING VAN 22 NOVEMBER 2024

Agenda

OPENBARE VERGADERING

0. Provinciale overheid

- 0/1 Aanpassing meerjarenplan 2020-2025 (boekjaar 2024 – maand november).
Vaststelling kredieten 2025. Advies van het Rekenhof. Kennisname.

1. Ruimte, Onderwijs en Mobiliteit

- 1/1 APB Provinciaal Vormingscentrum Malle. Aanpassing meerjarenplan 2020-2025 (boekjaar 2024). Goedkeuring.
1/2 APB Provinciaal Vormingscentrum Malle. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
1/3 APB Provinciaal Onderwijs Antwerpen. Aanpassing meerjarenplan 2020-2025 (boekjaar 2024). Goedkeuring.
1/4 APB Provinciaal Onderwijs Antwerpen. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
1/5 Provinciaal Onderwijs Vlaanderen. Jaarverslag en -rekening 2023. Kennisname.

2. Economie, streekbeleid en Europa

- 2/1 APB Provinciaal Secretariaat Europese Structuurfondsen. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
2/2 APB Kamp C. Aanpassing meerjarenplan 2020-2025 (boekjaar 2024). Goedkeuring.
2/3 APB Kamp C. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
2/4 APB Hooibeekhoeve. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
2/5 APB Gouverneur Kinsbergencentrum. Aanpassing meerjarenplan 2020-2025 (boekjaar 2024). Goedkeuring.
2/6 APB Gouverneur Kinsbergencentrum. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
2/7 APB Havencentrum. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
2/8 EVAp Proefbedrijf Pluimveehouderij VZW. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
2/9 Provinciale initiatieven. Het GielsBos vzw. Jaarverslag 2023. Kennisname.

3. Leefmilieu, financiën en logistiek

- 3/1 APB Provinciaal Instituut voor Hygiëne. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
3/2 Aanpassing meerjarenplan 2020-2025 (boekjaar 2024 – maand november).

Beleidsrapporten en motivering van de wijzigingen bij de aanpassing van de kredieten. Aanpassing van de dotaties van de autonome provinciebedrijven en de extern verzelfstandigde agentschappen privaat met vzw-structuur. Vaststelling van de kredieten 2025. Goedkeuring.

- 3/3 Algemene provinciebelasting. Reglement 2025. Goedkeuring.
- 3/4 Provinciale opcentiemen op de onroerende voorheffing. Reglement 2025. Goedkeuring.
- 3/5 Algemene provinciebelasting op bedrijfsvestigingen. Reglement 2025. Goedkeuring.
- 3/6 APB Campus Vesta. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.

1e bijkomende agenda

- 3/7 Amendement op agendapunt 3.3 - Algemene provinciebelasting. Reglement 2025, ingediend door de heer Erik De Quick.

4. Vrije tijd, personeel en ICT

- 4/1 APB Provinciaal Recreatiedomein Zilvermeer. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
- 4/2 APB Provinciaal Recreatiedomein De Schorre. Aanpassing meerjarenplan 2020-2025 (boekjaar 2024). Goedkeuring.
- 4/3 APB Provinciaal Recreatiedomein De Schorre. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
- 4/4 APB Cultuurhuis de Warande. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
- 4/5 APB Toerisme Provincie Antwerpen. Aanpassing meerjarenplan 2020-2025 (boekjaar 2024). Goedkeuring.
- 4/6 APB Toerisme Provincie Antwerpen. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
- 4/7 EVAP Arboretum Kalmthout vzw. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
- 4/8 EVAP Provinciaal Sport- en Recreatiecentrum De Nekker. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
- 4/9 EVAP Stichting Kempens Landschap SON. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.
- 4/10 EVAP De Lilse Bergen vzw. Meerjarenplan 2020-2025 en Kredieten 2025. Goedkeuring.

5. Moties

6. Interpellaties

7. BESLOTEN VERGADERING

VOORZITTER.- Goedemiddag allemaal. Allemaal van harte welkom op deze provincieraad.

Mag ik vragen aan de dienst Protocol de gouverneur uitnodigen op deze vergadering en de raad te vervoegen? Willen de aanwezigen hiervoor rechtstaan, alsjeblieft. Dames en heren, de zitting is geopend.

Graag heet ik alle prominenten en ere-gedeputeerden, ere-provincieraadsleden en geïnteresseerden van harte welkom op deze rede van de gouverneur. Ook jullie, geachte gedeputeerden en provincieraadsleden, van harte welkom op de start van de budgetbespreking. Een budgetbespreking die iets korter zal zijn dan anders, omdat het een technische bespreking zal zijn.

Vandaag, iets vroeger dan normaal, zal onze gouverneur, mevrouw Cathy Berx, haar openingsrede houden, zoals dit gebruikelijk is bij de start van de budgetbespreking. Helaas voor sommigen onder ons de laatste keer dat er kan geluisterd worden naar deze rede. Zoals steeds heeft de gouverneur hard gezocht naar een onderwerp dat u allen zal bekoren. Vandaag neemt mevrouw Berx ons mee naar het verleden. Een mooi verhaal waar we graag naar luisteren.

Mevrouw de gouverneur, aan u het woord.

Openingsrede van gouverneur Cathy Berx: 'Provincie Antwerpen in tijden van transitie'.

Tijdens de openingsrede van gouverneur Cathy Berx worden begeleidende slides getoond.

MEVROUW BERX.- Dank u wel, voorzitter.

Het is nu officieel, 2024 is het warmste jaar ooit gemeten. 2024 wordt meteen ook het eerste jaar dat de aarde 1,5 graad warmer is dan in de periode 1850-1900, toen het verbranden van steenkool voor de industrie op gang kwam. 1,5 graad opwarming van de aarde, het is de drempel waar we met het akkoord van Parijs onder wilden, onder moesten blijven. Europa is bovendien het snelst opwarmende continent. Aan de gevolgen valt niet langer te ontkomen. Voor zulke waterbommen ben je nergens veilig, kopte een weekendkrant onlangs. Ze kosten mensen en gemeenschappen bovendien een bom geld. Afgelopen zondag herdachten mensen over de hele wereld de verkeersslachtoffers. 11 miljard EUR per jaar, zoveel kosten verkeersongevallen ons land, maakte VIAS diezelfde dag bekend.

Geachte voorzitter, geachte raadsleden, geachte gedeputeerden, denkt u ook wel eens terug aan het moment waarop u op 3 december 2018 aan deze legislatuur begon, aan uw toenmalige dromen, verwachtingen en ambities voor onze even fantastische, unieke als complexe provincie. Aan de kansen en opportuniteiten die u samen in meerderheid en/ of tegen de oppositie en onze zeer sterke administratie wilde grijpen? Aan de maatschappelijke vraagstukken die u samen met en voor de lokale besturen, diverse instellingen, bedrijven en de brede bevolking wilde helpen oplossen? Aan de uitdagingen waarvan u in het licht van de actualiteit van toen dacht dat ze de agenda de komende, dus nu de voorbije, zes jaar zouden bepalen?

Wat een dag om het daarover te hebben. Nu net vandaag de nieuwe, grotendeels vertrouwde, deputatie is voorgesteld. Ik wens uiteraard de nieuwe deputatie alle succes.

Het opzet van deze reden is dubbel en tegelijk vrij eenvoudig. Ik wil met name illustreren dat we al behoorlijk ver terug in de tijd moeten om een periode te vinden waarin de gewone gang van onze levens zo onder druk kwam door even uiteenlopende als ingrijpende gebeurtenissen, waar letterlijk niemand aan ontkwam. Wie van ons hield in 2018 rekening met een pandemie en met alles wat ze met zich meebracht? Wie van ons vermoedde toen dat Rusland Oekraïne zou binnenvallen, dat het Midden-Oosten weer in brand zou staan? Eindigen doe ik met een vraag van 1 miljoen, maar die is voor straks.

Alvorens in te gaan op de vele onverwachte gebeurtenissen en de nasleep ervan, sta ik stil bij wat ook toen scherp op het netvlies stond. Inderdaad, voor enkele urgente beleidsdomeinen, hernieuwbare energie, integraal waterbeleid, mobiliteit en verkeersveiligheid tracht ik een antwoord te formuleren op volgende vragen. Wat waren de verwachtingen en doelstellingen en opdrachten? Wat is er effectief gebeurd? Wat hebben we bereikt? En vooral ook, wat blijft er te gebeuren?

Ik was van plan om een korte lichte rede te houden. Ik heb gefaald, het wordt een lange rede. Ze wordt donkerder dan voorspeld, maar dat heeft niets met u en met de provincie te maken. Zet u dus comfortabel. Het zal iets meer dan een uur duren, maar dan wacht een receptie en een veel te zonnig weekend voor de tijd van het jaar.

Niets beweegt zonder energie. De beste en goedkoopste toekomst is die waarin de uitstoot van broeikasgassen zo snel als mogelijk naar nul gaat, aldus klimaatwetenschapper Wim Thiery. Bij het begin van deze legislatuur waren de verwachtingen voor hernieuwbare energie in onze provincie hooggespannen. De nood aan een inhaalbeweging was navenant groot. Immers, zowel in Vlaanderen als in provincie Antwerpen gaapte er een aanzienlijke kloof tussen het aandeel aan hernieuwbare energie in het bruto finaal energiegebruik en de Europese doelstelling ter zake.

In 2015 was slechts 5 procent van alle in onze provincie verbruikte energie afkomstig van hernieuwbare bronnen. Met 6 procent deed Vlaanderen het een klein beetje beter. Vlaanderen legde zichzelf het doel op om dit aandeel op te trekken tot 10,7 procent tegen 2020. De Europese Unie streefde voor datzelfde jaar naar 20 procent hernieuwbare energie, of nog volgens de Europese Unie moest tegen 2020 minstens een vijfde van alle verbruikte energie afkomstig zijn van hernieuwbare bronnen. Wind, zon, waterkracht, geothermie en onder voorwaarden ook biomassa. Over nucleaire energie sprak de Europese Unie zich niet expliciet uit. Nucleaire energie is geen hernieuwbare energiebron. Bovendien houdt ze een weliswaar eerder onwaarschijnlijk risico, zij het met een hoge impact, in. Als CO₂-neutrale energiebron draagt ze in elk geval niet bij tot de verdere opwarming van de aarde. Bovendien is de beschikbaarheid en betrouwbaarheid van nucleaire energie groot. Deze ambitieuze doelen in combinatie met de technologische vooruitgang, een groeiende maatschappelijke bewustwording en nood aan energie tegen voorspelbare en vooral redelijke betaalbare prijzen, voeden de hoop dat we als regio een krachtige inhaalslag zouden maken.

In mijn rede van 2018 sprak ik de scherpe ambitie uit om van Antwerpen een energieonafhankelijke provincie te maken waar geen energie verspild wordt en waar de productie van hernieuwbare energie in combinatie met nucleaire energie nagenoeg gelijk is aan de vraag naar energie. Om dit te realiseren zouden we moeten inzetten op wind- en zonne-energie, warmterecuperatie, diepe geothermie en innovatieve energieopslag. Voor de start van de aflopende legislatuur was de implementatie van zonne- en windenergie in Vlaanderen en ook in onze provincie al behoorlijk op gang gekomen. Naarmate de prijs van zonnepanelen bleef dalen, nam het aantal installaties steeds verder toe. De verwachting was gerechtvaardigd dat deze trend zich zou doorzetten, mede dankzij verder dalende prijzen en ondersteunende maatregelen in de vormen van premies en subsidies.

Vlak voor de start van deze legislatuur zagen we inderdaad een significante groei, ook in het aantal windturbines. In 2017 beleefde onze provincie zelfs een boerenjaar, met de realisatie van maar liefst 34 nieuwe windturbines. Dat waren er zelfs meer dan in de voorgaande twee jaren samen. Het bracht het totaal aantal windturbines in onze provincie op 125, goed voor een vermogen van ongeveer 296 megawatt. Door de realisatie van 23 procent van alle in Vlaanderen geïnstalleerde windturbines droeg Antwerpen zijn duurzame steen meer dan bij in het halen van de Vlaamse hernieuwbare energiedoelstellingen. Toch bleef er ruimte voor verdere groei en ontwikkeling. Het reële potentieel was en is immers nog lang niet benut.

Van bij de start van de legislatuur werkten we intens samen met lokale besturen, zoals onder meer stad Mechelen, om desgewenst initiatieven op het vlak van hernieuwbare energie te versnellen. We moedigden lokale besturen aan om eigen energieplannen op te stellen en in te zetten op regionale samenwerking. Samenwerking tussen de provincie, die onder meer inzet op energielandschappen,

lokale besturen en private partners, blijft inderdaad de belangrijkste sleutel tot succes om hernieuwbare energieprojecten van de grond te krijgen.

Voor mezelf en mijn kabinet begon het faciliteren van vooroverleg voor hernieuwbare energieprojecten, zoals windturbines, zonnevelden of warmtenetten al in 2013. Zo brachten en brengen we private ontwikkelaars, Vlaamse en provinciale adviesinstanties en lokale besturen bijeen om eventuele knelpunten en mogelijke verbeteringen in nieuwe projecten vroegtijdig te identificeren. Op die manier konden en kunnen we obstakels in de formele procedures zo veel als mogelijk beperken. Het uiteindelijke doel is zonneklaar: het hernieuwbaar energetisch potentieel van onze provincie maximaal benutten.

Wat is er gerealiseerd? Tussen 2018 en 2024 boekte Vlaanderen onmiskenbaar vooruitgang, zij het onvoldoende om de zelf vooropgestelde doelstelling te halen. Zo steeg het aandeel hernieuwbare energie in het bruto finaal energieverbruik in Vlaanderen naar 10 procent in 2022. Dat is twee jaar later en bovendien minder dan de doelstelling die tegen 2020 moest worden gehaald. Voor provincie Antwerpen wordt het aandeel geschat op 10,8 procent. De evolutie van windenergie kende in provincie Antwerpen een gemengd succes deze legislatuur. Zo werden er ondanks de beperkte beschikbare ruimte en lokale weerstand heel wat belangrijke windenergieprojecten gerealiseerd. Tijdens deze legislatuur werden er inderdaad 64 windturbines bijgebouwd, goed voor een bijgeplaatst vermogen van 211 megawatt, maar met minder lokale tegenstand, ingegeven door angst voor geluidsoverlast, aanstoot aan visuele vervuiling en vermeende milieueffecten, zouden nog veel meer windturbines, windparken die aan alle wettelijke voorwaarden voldoen, de eindmeet hebben gehaald.

Mede dankzij wijzigingen in de Vlaamse regelgeving tekenden we in 2023 wel opnieuw zeer hoge vergunningscijfers op. Zo werd in 2023 in onze provincie 81 megawatt vergund ten opzichte van de 50,2 megawatt in 2022. 81 megawatt aan vergunde windturbines is een sterke prestatie in vergelijking tot de 66 megawatt waarvoor vorig jaar in heel Vlaanderen aan windturbines werd bijgebouwd. Anders geformuleerd, volgend jaar kunnen meer windturbines worden bijgebouwd in provincie Antwerpen dan het afgelopen jaar in heel Vlaanderen. Dit alles in de veronderstelling dat het merendeel van deze vergunningen eventuele beroepsprocedures overleeft en de vergunde windturbines binnen het jaar worden gebouwd. Het bewijst in elk geval dat vooroverleg soepelere vergunningstrajecten en minder lokale weerstand in het bijzonder op het vlak van repowering en innovatie helpen om windenergie in onze provincie meer wind in de zeilen te geven, om zo onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verder te reduceren en onze klimaatdoelstellingen door mitigatie te helpen realiseren. Denk even terug aan de woorden van Wim Thiery. De beste en goedkoopste toekomst is die waarin de uitstoot van broeikasgassen zo snel als mogelijk naar nul gaat. Dat doen we door massaal in te zetten op hernieuwbare energie.

Al bij al roept zonne-energie weinig weerstand op. Fotovoltaïsche cellen werpen geen schaduw, produceren geen lawaai, zijn makkelijk te installeren en zelfs zonder subsidies steeds beter betaalbaar. Bovendien komen de lusten rechtstreeks toe aan wie er in investeert. Toch, nog lang niet alle beschikbare nuttige dakcapaciteit wordt momenteel gebruikt om zonne-energie op te wekken. Na een dipje door de overigens perfect verdedigbare afbouw van subsidies dient 2025 zich aan als jaar van herstel. In navolging van het succesvolle project met drijvende zonnepanelen bij Sibelco lijkt de tijd rijp om innovatief en creatief op zoek te gaan naar aantrekkelijke sites om zonne-energie te oogsten. Zo zijn er concrete plannen om het oude braakliggende stortgebied de Rendelaer in Olen te ontwikkelen als zonnepanelenveld nu de ondergrond voor geen andere zinvolle bestemming kan worden aangewend.

Creatief denken, blijven innoveren, zijn perfect verzoenbaar met de principiële keuze dat we eerst en vooral alle beschikbare daken moeten benutten door er zo snel als mogelijk zonnepanelen op te installeren. In het bijzonder in het raam van de energiezuinige renovatie van sociale en of kwetsbare wijken. In haar beleidsnota maakt Vlaams minister Melissa Depraetere daarvan terecht een topprioriteit. Geen betere manier om de zorgen over het einde van de planeet te koppelen aan die over het einde van de maand.

Groene warmte maakt de urgente energietransitie verder compleet. Immers, nog steeds gaat meer dan 50 procent van het energieverbruik in Vlaanderen naar warmte en koeling. Aan de realisatie van het eerste succesvolle warmtenetproject droegen uw bestuur als ikzelf, maximaal bij. Sinds januari 2021 voedt de restwarmte van Agfa de woonwijk die Revive ontwikkelde op de site Gevaert 4. In de volgende jaren werden er nog meer aansluitingen gerealiseerd. In 2023 was het warmtenet goed voor een besparing van maar liefst 1800 ton aan CO₂. Een succes.

Samengevat. Voor alle hernieuwbare energiebronnen geldt eenzelfde conclusie. De energietransitie is meer dan urgent. De inspanningen zijn verdienstelijk. De resultaten blijven toch nog onder de maat. Naarmate de Europese Unie de doelstellingen voor hernieuwbare energie, mede in het licht van de strengere rechtspraak van de hoogste rechtscollages, naar boven bijstelt, neemt de doelf afstand trouwens verder toe in een bovendien complexere geopolitieke context. Dat gebeurde effectief. In 2023 verhoogde de Europese Unie haar doelstelling voor het aandeel hernieuwbare energie in het finale energieverbruik van 32 procent naar maar liefst 42,5 procent tegen 2030. In een ruimtelijk sterk versnipperd Vlaanderen, a fortiori in Antwerpen, is dat een Herculesopdracht. Dit verklaart mogelijk waarom de doelstelling in het ontwerp van het nieuwe energie- en klimaatplan voor 2030 minder ambitieus zijn. België streeft ernaar om tegen die tijd, tegen 2030 dus, ongeveer 21,7 procent van het energieverbruik uit hernieuwbare bronnen te halen. Dat is dus 20 procent minder dan wat de Europese Unie voorschrijft en blijft dus too little and too late. Als België en Vlaanderen de Europese doelstelling niet halen, dan is de kans groot dat de Europese Unie een grotere bijdrage zal vragen dan de vooropgestelde nieuwe doelstelling van 21,7 procent aandeel hernieuwbare energie.

De Europese Unie dringt trouwens al geruime tijd aan op de actualisatie van dat Belgische en dus Vlaamse klimaatplan. Uit het nieuwe klimaatplan voor de Europese Commissie moet blijken hoe ons land de aangescherpte Europese doelstellingen zal halen. De deadline, dat weet u, verstreek in juni. Die haalden we niet. Dus leidde de Europese commissie in oktober een inbreukprocedure in. Tot vandaag blijven we nog in gebreke. Nog steeds ligt er geen aangepast klimaatplan op de tafel voor 2030. Ook op de nieuwe Vlaamse doelstellingen blijft het nog wachten. Desondanks gaan we die Europese uitdaging met de moed der wanhoop misschien maar bewust van de urgentie en noodzaak in en met de provincie Antwerpen, steeds meer bedrijven ook, lokale besturen alvast wel aan.

Onze vooroverleg initiatieven inzake hernieuwbare energieprojecten lopen door. De dienst Ruimtelijke planning en ook de deputatie startten afgelopen legislatuur met het ambitieuze project Energielandschappen. Samen met de betrokken lokale besturen zoekt de provincie naar op maat gemaakte maatregelen om zoveel als mogelijk energie te besparen, alsook om meer groene energie op te wekken. Dergelijke gebiedsgerichte projecten waarbij lokale besturen actief meewerken aan de invulling van hernieuwbare energie op hun grondgebied blijft echt wel cruciaal. Geen betere manier om eventuele weerstand om te buigen in kansen, dankzij co-creatie, samenwerking, ondersteuning en goede benchmarking.

Tijdens onze werkbezoeken aan de lokale besturen houden ze ook een spiegel voor of en in welke mate daalt de CO₂-uitstoot dankzij energiebesparing en of de lokale productie van hernieuwbare energie? En hoe verhoudt deze evolutie zich tot de aangescherpte doelstellingen van de Europese Unie? De overtuiging en ambitie om er met de lokale gemeenschap mee aan de slag te gaan blijft gelukkig groot.

De klimaatcrisis, de vrees voor energietekorten, de waanzinnige energieprijzen en daaropvolgende inflatie ten gevolge van de invasie van Rusland in Oekraïne boden en bieden extra stimulansen om versneld en versterkt in te zetten op hernieuwbare energie. Maximale inzet op hernieuwbare energie levert immers vooral ook belangrijke concurrentievoordelen op, zo bewijzen voorbeelden uit vergelijkbare regio's in het bijzonder in Scandinavië, Schotland en Duitsland.

We maken vorderingen, zij het nog iets te weinig en te traag. Wat we echt nodig hebben om die kwantumsprong te maken, is bekend. Het begint bij de juiste randvoorwaarden en prijsprikkels. De meest duurzame keuze moet altijd de goedkoopste zijn. Externaliteiten moeten worden geïnternaliseerd. Fossiele brandstoffen mogen dankzij overheidssubsidies of lage accijnzen nooit goedkoper zijn dan elektriciteit uit hernieuwbare bronnen. Of nog, de klimaatvriendelijkste

alternatieven moeten steeds het goedkoopste en dus het meest aantrekkelijkst zijn en vooral haalbaar worden gemaakt voor wie er het meest nood aan heeft. Die stappen worden nu gezet en/ of aangekondigd. Ze veronderstellen bovendien volgehouden lokale politieke moed om bedachtzaam, consequent en waarachtig het voortouw te nemen in de realisatie van hernieuwbare energieprojecten. Concrete lokale taken en doelstellingen opgelegd door de hogere overheden om die Europese doelstellingen te halen, kunnen zorgen voor een extra ruggensteun, of een boeman, als dat al eens van pas komt. Nog beter is positieve druk van onderuit. De vraag van burgers en bedrijven om het aandeel hernieuwbare energie op te drijven uit welbegrepen eigenbelang. Een combinatie van dat alles zorgt voor een overtuigend narratief dat eerlijk inzicht biedt in de voor- en te mitigeren nadelen van een versterkte inzet op hernieuwbare energie.

Kortom, de optimale randvoorwaarden zijn gekend en raken Europees ook steeds meer verankerd. De verplichte verschuiving van steun aan fossiele naar hernieuwbare energie, investering in innovatie in mooiere, meer rendabele, stillere windturbines die haast opgaan in het landschap en nagenoeg geen schaduw meer werpen. Minstens even uitdagend is de aanduiding en het consequent gebruik van geschikte locaties voor wind- en zonneparken in volle transparantie waarbij, even omzichtig als verstandig moet worden omgegaan met lokale weerstand. Kortom, aan lokale politiek doen vergt meer dan ooit politieke moed en scherpe keuzes maken om de weerstand maximaal om te buigen in steun.

Burger- en bedrijfsparticipatie blijft daartoe cruciaal. Lokale gemeenschappen van bij het begin betrekken, waarachtige inspraak geven en lasten en lusten steeds eerlijk verdelen, verhogen het draagvlak voor hernieuwbare energieprojecten en leggen de meest solide basis voor een duurzame energietoekomst voor Vlaanderen en in het bijzonder voor onze provincie. Idealiter groeit de ambitie om versneld af te kicken van fossiele brandstoffen uit tot een van de inspirerende projecten die zullen bijdragen tot een meer aantrekkelijke regio. Waar de luchtkwaliteit substantieel verbeterd is, energiefacturen niet langer bron van kopzorgen zijn en investeerders sterker in geïnteresseerd zijn dankzij de schier onbeperkte beschikbaarheid van voldoende duurzaam geproduceerde, want hernieuwbare energie.

Last but not least is het versneld afkicken van fossiele brandstoffen noodzakelijk om verwoestende rampen door weersextremen te vermijden en of de impact ervan te reduceren. Het zal helpen om onmetelijke schade en dito kosten te voorkomen. Immers, zolang we broeikasgassen blijven uitstoten, verergeren we het probleem en stijgt de kans op apocalyptische rampen zoals die welke afgelopen maanden centraal Europa en Spanje schrikbarend teisterden.

Rampen door weersextremen die het gevolg zijn van de klimaatverstoring brengen me naadloos bij het tweede thema, water. Water in de zin van te veel, te vies en te weinig water. Een meer klimaatrobuust watersysteem om water- en droogteschade nog beter te voorkomen. Met de zware overstromingen en droogte tijdens de voorbije jaren bleef dat de belangrijkste lat voor onze dienst integraal waterbeleid. Tegelijk, een echte Vlaamse lat met duidelijke, kwantitatieve taak- en doelstellingen met betrekking tot ruimte voor water en systeem herstel ontbrak bij het begin van de aflopende legislatuur. Op het einde ervan is dat helaas niet anders, al lijken de waterzekerheidsdoelen uiteindelijk toch in de maak. Sinds de Europese Kaderrichtlijn Water van 2000 en dus ook bij de aanvang van deze legislatuur kennen we die scherpe doelstellingen wel op het vlak van de waterkwaliteit. Tegen 2027 moet de ecologische kwaliteit van de natuurlijke waterlopen en het goede ecologisch potentieel van de kunstmatige waterlichamen gerealiseerd zijn.

Met betrekking tot de overige aspecten van het integraal waterbeleid, met name de waterkwantiteit, moesten we het begin 2019 eerder stellen met algemene beleidsdoelstellingen en de provinciale beleidsinzichten en -ambities ter zake. Provincie Antwerpen heeft een reputatie hoog te houden op het vlak van integraal waterbeleid. Ondanks de vele inspanningen in het verleden was er van zelfgenoegzaamheid bij de provincie gelukkig nooit sprake. Het bestuursakkoord van de provincie Antwerpen 2019-2024 was andermaal scherp, goed onderbouwd en ambitieus. Meer ruimte voor water, het verminderen van de verhardingsgraad, het verhogen van de bufferwerking van de open ruimte, gemeenten ondersteunen bij hun hemelwater- en droogteplannen, structureel onderhoud en vernatuurlijking van onze waterlopen en buffergebieden. Als partner van de bekkenbesturen en vergunningverlenende overheid beschikt de provincie bovendien over cruciale hefboomen om bij te

dragen tot de realisatie van de stroomgebiedbeheerplannen die Vlaanderen opmaakt om uitvoering te geven aan de Kaderrichtlijn Water.

Zoals u weet, schreef ik in 2022, met verschillende partners, ambities, verwachtingen en stippen aan de horizon uit in Water, het blauwe goud of Wat als de omgeving de functie bepaalt? Ze waren en blijven mijn kompas, gebed in het Europese en aangekondigde Vlaams beleid ter zake.

Sta mij toe dat ik die belangrijkste conclusies gewoon even toon zonder ze te overlopen. Ze handelen over systeemherstel, nood aan good governance, over de optimalisering van de noodplanning in het crisisbeheer, voor het geval een zogenaamde waterbom onze provincie treft. Wat onze provincie andermaal presteerde op het vlak van integraal waterbeleid, is al meermaals uitstekend toegelicht. De afgelopen legislatuur realiseerde de provincie behoorlijk veel nieuwe overstromingsgebieden, zoals De Raafkens, de Moorse Plassen en Laakland. Ondertussen telt de provincie zo'n 28 overstromingsgebieden, die samen meer dan 1 miljoen kuub water kunnen opvangen. Dat is het equivalent van 400 olympische zwembaden. Via de aanleg van nieuwe meanders werkte de provincie ook aan het herstel van diverse waterlopen. Zo kregen onder meer de Delfte Beek, de Goorloop en de Arkelloop een deel van hun natuurlijke stroomgebied terug. Voorts zette de provincie nog meer in op grote natuurherstelprojecten rond waterlopen. Mooie voorbeelden zijn de werkzaamheden aan de Kwachtloop en de Scherpenbergloop die in september van dit jaar aanvingen, evenals de realisatie van meer dan 10 hectare natte natuur in de Babbelbeekse Beemden. Het gaat om inspanningen die niet alleen de valleien vernatten, maar ook de biotoop voor enkele provinciaal prioritaire vissoorten verbeteren.

Provincie Antwerpen investeerde sterk in een meetnet van meer dan 100 online opvolgbare peilmeters en bijhorend data managementsysteem op provinciale waterlopen. Tot slot pionierde de provincie in 2020 met expertfunctie droogte- en hemelwatercoördinator. Andere provincies volgden al snel het goede voorbeeld. Via de adviesverlening door de dienst Integraal Waterbeleid kon sterk worden ingezet op bijkomende infiltratie van hemelwater en ruimte voor water. Intussen behandelt de dienst zo'n 3000 adviezen per jaar. Dat is een verdubbeling ten opzichte van het begin van deze legislatuur. Kortom, andermaal presteerde provincie Antwerpen bijzonder sterk op het vlak van integraal waterbeleid.

Daartoe gedwongen door de weersextremen ten gevolge van de klimaat verstoring, zette ook de Vlaamse Regering veel explicieter in op water als centraal beleidsthema. Dankzij Weerbaar Waterland, ons voorbereiden op wat al gebeurt, het advies van het expertenpanel Hoogwater beveiliging van juli 2022, beschikt de Vlaamse Regering over 10 punten en een gedegen plan van aanpak om van Vlaanderen opnieuw een weerbaar waterland te maken. Op initiatief van de voormalige minister van onder meer Omgeving tuigde de Vlaamse Regering onder meer met Europese relancemiddelen de Vlaanderen Brede Blue Deal op, een ambitieus plan dat via samenwerking de strijd tegen waterschaarste en droogte aangaat. Verschillende projecten in de provincie Antwerpen kregen hierdoor een financiële boost.

Geen rede zonder een verwijzing naar de vallei van de Kleine Nete. De vallei van de Kleine Nete werd erkend als vlaggenschip, wat enkele miljoenen extra investeringsruimte opleverde. Mede dankzij de extra middelen en de inzet van zeer velen konden onder meer De Grote Opkuis, het herstel van de vallei van de Molenbeek-Bollaak en het Viersels Gebroekt, een versnelling van het grondbeleid, een strategische aankoop in Herentals en het leerrijke traject Klimaatplassen worden gerealiseerd en/of geïnitieerd. Met het klimaatadaptatieplan, de gedeeltelijke uitvoering ervan en het Blue Deal-decreet gaven voormalig minister van Omgeving en de huidige en vorige Vlaamse Regering een stevige impuls voor structureel systeemherstel. En om vele harten voor water sneller te doen slaan, organiseerde de Vlaamse Regering en de CIW met zoveel mogelijk partners de Vlaamse Waterdagen. Vele gemeenten en wijzelf deden enthousiast mee.

Dames en heren, ook voor de vallei van de Kleine Nete belooft de aflopende legislatuur, touch wood, een grand cru. Al moesten we ook teleurstellingen doorslikken. Helaas miste de gebiedscoalitie van de vallei van de Grote en Kleine Nete een erkenning als landschapspark en dus veel middelen en capaciteit om met vereende krachten door te pakken. Daartegenover staat dat de vele projecten op papier inmiddels in de fysieke werkelijkheid te bewonderen zijn. Prachtig zijn de herinrichting van

De Hellekens in Herentals, de Molenbeek-Bollaak in Ranst, de nieuwe meanders voor de Kleine Nete in Kasterlee en het Olens Broek en, meest recent, de hermeandering van de Aa in het gebied Graefweide Schupleer. Ze versterken de biodiversiteit, geven ruimte aan de rivier, beschermen ons tegen droogte en wateroverlast en zijn een paradijs voor liefhebbers van zachte recreatie.

Andere mijlpalen zijn de oplevering van de ecohydrologische studie Wetland en moerasherstel Zegge-Mosselgoren en als voorlopig hoogtepunt de definitieve vaststelling van het GRUP Kleine Nete en Aa in januari van dit jaar. Met vallen en veel opstaan, bewijst het Kleine Nete-project hoe verschillende partners met eigen doelen en veelal tegenstrijdige belangen toch kunnen samenwerken, heldere, goed onderbouwde beleidsdoelstellingen, samen zoeken naar nieuwe evenwichten en in de mate van het mogelijke win-win zonder het doel uit het oog te verliezen. Kortom, gedeelde stippen aan de horizon maken meer het verschil. Maar, zelfs met een intensief cocreatief traject konden we niet vermijden dat een van de partners het GRUP aanvecht bij de Raad van State. En dus hangen volgende stappen naar effectief rivierherstel in de vallei van de Kleine Nete nu af van de uitspraak van ons hoogste administratieve rechtscollege. De gezamenlijke zoektocht gaat desondanks door in de best mogelijke dialoog. De erkenning van minister Brouns van het werk in en aan de vallei van de Kleine Nete en de in zijn toelichting bij de begroting toegezegde inzet voor de vallei zijn een welgekomen stimulans voor de gebiedscoalitie om onvermoeibaar en gedreven voor te doen. Ook het sterkste rivierherstel kan ons allicht niet volledig behoeden voor grootschalige watersnood als de waterbom ons treft. Dat mijn dienst Noodplanning er samen met velen in slaagden om het BNIP wateroverlast met sterke focus op een sluitend systeem van verwittigingen, waarschuwingen goede beheersstructuur zo goed als af te ronden, biedt alvast de cruciale houvast om de gevolgen van een verwoestende overstroming, samen met alle stakeholders en de brede bevolking beter het hoofd te bieden. Dat alles in de hoop en de verwachting dat we het plan nooit nodig zullen hebben.

De belangrijkste inzichten zijn verworven. De meeste fundamenteën zijn gelegd. Op papier is een groot deel van het werk bijna klaar. Alle beleidsdoelstellingen en ambities verder waarmaken op het terrein blijft het even complexe, boeiend als noodzakelijke werk dat ons samen te doen staat. Zoals u weet, vereisen de belangrijkste uitdagingen inzake water en de algemeen erkende nood aan structureel systeemherstel vooral ruimtelijke antwoorden. Deze antwoorden raken aan gevestigde belangen en de, vergeef me, het begrip vervuilingsruimte of, positiever uitgedrukt, bewegingsvrijheid van landbouw, huishoudens en industrie. Ruimte is evenwel ons meest schaarse goed. De nood aan respectievelijk vraag naar ruimte overtreft nog steeds de beschikbaarheid ervan. Dus is het de hoogste tijd voor kwantitatieve taak- en doelstellingen op basis van politiek vast te leggen risico's en waterzekerheidsdoelen met een duidelijke opdracht en aangepaste randvoorwaarden voor alle bestuursniveaus en sectoren om ze lokaal te vertalen en zo bij te dragen tot de concrete vertaalslag ervan.

De keuzes zullen scherp zijn. Ze zullen moed, lastige discussies, een goede governance en veel samenwerking op en tussen alle niveaus en sectoren vereisen. Er zullen nieuwe paden te verkennen, mogelijke winnaars en vermeende verliezers zijn. Als we samen slagen, zal het toekomstbeeld aantrekkelijker zijn. Een lagere incidentie van en betere bescherming tegen overstromingen en aanhoudende droogte, een grotere beschikbaarheid van voldoende proper water, een gezondere leefomgeving dankzij versterkte biodiversiteit. Dit alles hoeft geen rem, maar kan net een grotere garantie zijn voor klimaatrobuuste landbouw en de realisatie van de Vlaamse Voedselstrategie. Het kan uiteindelijk borg staan voor een aantrekkelijker, meer rechtszeker investeringsklimaat en een gezondere economie. Kent u nog betere redenen voor decretaal verankerde kwantitatieve taak- en doelstellingen met betrekking tot het watersysteem? Het Blue Deal decreet verplicht elke nieuwe coalitie er om zeer goede redenen toe. Voor kleine, meer dan louter symbolische delen van onze provincie zijn enkele concrete taak- en doelstellingen recent wel uitgekristalliseerd. Dat is met name het geval dankzij de resultaten van die ecohydrologische studie met betrekking tot het gebied van de Zegge en geldt mutatis mutandis voor vergelijkbare situaties. Grosso modo komen ze neer op een verschuiving van een laagwater naar een hoogwaterstrategie, zonder evenwel de behoefte aan verhoogde afvoercapaciteit uit het oog te verliezen voor het geval een waterbom valt.

Punctuele doelstellingen voor specifieke gebieden zijn belangrijk, maar volstaan niet. Ze beantwoorden immers niet aan de dwingende nood om te kunnen beschikken over gebiedsdekkende

lokaal te vertalen duidelijke taak- en doelstellingen die voortbouwen op de waterzekerheidsdoelen waaraan de Vlaamse Waterweg en de Vlaamse Milieumaatschappij momenteel werken. Terecht gaat deze studie uit van systeemherstel als sturend principe. De verdere operationalisering ervan, rekening houdend met die met het politiek te bepalen veiligheidsniveau, met name het aanvaarden of te vermijden risico op overstromingen en/ of droogte, is de volgende logische stap.

Idealiter krijgen we gauw een onderbouwd antwoord op volgende vragen. Hoe kwalificeert Vlaanderen systeemherstel? Vanaf wanneer beschouwt Vlaanderen het systeem als voldoende hersteld om te voldoen aan de afgesproken of gekozen waterveiligheid en waterbeschikbaarheid? Dit veronderstelt mijns inziens een zogenaamde waterbalansbenadering. Wat komt er in het systeem, wat gaat eruit? Is dat in dan wel uit evenwicht? Leidt het huidige ruimtegebruik tot een structurele verdroging van de bodem of niet? Idealiter wordt dit de komende legislatuur op bekkenniveau verder uitgekristalliseerd. Voormelde doelstellingen moeten vooral borgen dat water en bodem ter wille van de waterveiligheid meer sturend worden voor andere functies, zoals voedselproductie, wonen, ondernemen en recreëren, zoals ook het onvolprezen rapport Weerbaar Waterland bepleit.

Aan allen die gepassioneerd zijn door water en zij die het zullen worden, u heeft buitengewoon fascinerende, urgente, cruciale, uitdagende en complexe jaren voor de boeg, waarin u samen met veel partners het verschil kan maken. Letterlijk levens kan redden en immense schade kan helpen voorkomen.

Levens redden.

Levens redden, is ook wat we trachten te doen op het domein van verkeersveiligheid. Het brengt me tot het derde en ook het vierde thema dat niemand onberoerd laat, met name mobiliteit en verkeersveiligheid. Mobiliteit 2030. Innovatieve mobiliteit als motor van een duurzame toekomst. Onder die titel deelde ik in 2017 mijn visie over meer duurzame mobiliteit met u. De op het eerste gezicht mogelijk naïeve hoofdstelling luidde toen, laten we elk nodeloos, met de nadruk op nodeloos, wat refereert aan de afwezigheid van goede alternatieven, laten we elk nodeloos gemotoriseerd transport en passagiersvervoer over de weg vermijden. Voor het gemotoriseerd wegvervoer dat nog niet te vermijden valt, durfde ik volgende voorwaarden poneren. Het mag in de kortst mogelijke termijn geen emissies meer veroorzaken. Ambitieuze doelstellingen, idealen en tegelijk de noodzakelijke hoekstenen van een beleid dat het ernstig meent met de verantwoordelijkheid tegenover onze planeet en onze kinderen. Om elk misverstand in de kiem te smoren, het is, het was geen pleidooi voor, noch gaf het blijk van de illusie van een autovrije wereld. Uitgerekend Antwerpen, het sociaaleconomische, culturele en toeristische hart van ons land dat het grootste aantal inwoners telt, werknemers uit de brede regio te werk stelt en mensen uit de hele wereld aantrekt op het vlak van duurzame mobiliteit vele niveaus hoger tillen, lijkt schier onmogelijk. Toch drukte ik de wens uit om provincie Antwerpen uit te bouwen tot een voorbeeldregio op het vlak van de ambitieuze modal shift, tot een regio bovendien met het grootste aantal kilometers wegen van de toekomst. Begrijp, innovatieve infrastructuur die niet enkel de mobiliteit zou verbeteren, maar ook de duurzaamheid en veiligheid van ons wegennet zou versterken.

Ook uw bestuur droomde, mogelijk meer down to earth, terecht groot. Zo sprak u de nadrukkelijke ambitie uit om haar reputatie als fietsostrade-kampioen verder uit te bouwen. Immers, wie fietst, verplaatst zich duurzaam, veroorzaakt zelden een ernstig ongeval en blijft langer gezond. Zo levert elke euro geïnvesteerd in fietsostrades maar liefst 2 tot 14 EUR aan gezondheidsvoordelen op. Investerings in fietsostrades waren en zijn dus een investering in de duurzame en verkeersveilige toekomst van onze samenleving.

Tot slot sprak ik de hoop uit dat onze mobiliteit niet louter gebaseerd zou zijn op individueel wagenbezit, maar op een performante mobiliteitsdienstverlening. Het waren onderbouwde ambitieuze doelen en ambities die vroegen om moedige stappen en een duidelijke visie, zelfs als de randvoorwaarden nog niet volledig vervuld waren. Zes jaar later staan we alweer op een belangrijk kruispunt. Het debat over de plaats van de wagen lijkt bovendien actueler dan ooit. Het raakt helaas ook meer gepolariseerd. Waar staan we nu met de verwezenlijking van die doelstellingen die we toen hebben geformuleerd? Zijn we op de goede weg? Zijn er stappen in de juiste richting gezet om die waar te maken? Voortbouwend op zijn eerdere beleid zet uw bestuur zich met nog grotere

vastberadenheid in om de mobiliteit te verduurzamen, met bijzondere nadruk op de fiets als duurzaam vervoermiddel.

Met de, veel te beperkte, steun van Vlaanderen van het Vlaamse Fietsfonds investeerde de provincie Antwerpen sinds 2019 iets meer dan 15 miljoen EUR in een bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk. Met het geld werden missing links en nieuwe fietspaden aangelegd. Voorts werd ingezet op de verbetering van bestaande routes. Dankzij de gezamenlijke inspanningen van Vlaanderen, de provincie en de gemeenten zijn extra kilometers aan veilige en kwalitatieve fietsinfrastructuur gerealiseerd. De resultaten van al deze inspanningen zijn navenant. Antwerpen versterkt inderdaad zijn leiderspositie op het vlak van fietsostrades verder. Het netwerk van fietswegen en van fietssnelwegen breidde uit tot meer dan 384 kilometer. Het is uw verdienste. De populariteit van het bovenlokaal functioneel fietsroutenetwerk neemt blijvend toe. Fietsers, en bij uitbreiding iedereen, kunnen de provincie, kunnen u er niet genoeg voor danken.

In 2023 werden meer dan 30 miljoen fietsbewegingen geregistreerd, een stijging van 6 procent ten opzichte van het voorgaande jaar. Betere infrastructuur doet steeds meer mensen kiezen voor de fiets. De cijfers en wetenschappelijk onderzoek bevestigen het. De tevredenheid over de fietsinfrastructuur in de provincie Antwerpen is redelijk hoog. Desondanks blijft de auto het meest gebruikte vervoermiddel, ook voor het woon-werkverkeer. In Vlaanderen steeg het gebruik van de auto voor woon-werkverkeer met 1 procent ten opzichte van het begin van de legislatuur. Onze provincie doet het relatief gezien beter, met een daling van ongeveer 1 procent. Het maakt van ons de beste leerling van de klas. Toch kiest nog steeds 53 procent van onze inwoners voor de auto om naar het werk te gaan. Ter vergelijking, in de rest van Vlaanderen gaat het om 62 procent. In het bijzonder het fiscaal gunstregime voor salaris- of bedrijfswagen en het ruime gebruik ervan zijn daar debet aan.

Een toenemend aantal van die wagens rijdt intussen wel elektrisch, zij het nog lang niet allemaal. Om de transitie te versnellen, besliste Vlaanderen dat in 2029 in principe alleen nog elektrische voertuigen mogen worden verkocht. Daarmee zullen we het doel van een volledig emissievrij wagenpark tegen 2030 nog niet bereiken. Met dank aan de Europese Unie en Vlaanderen worden wel al stappen in de juiste richting gezet. Een echte reductie van het wagenpark is daarmee nog niet ingezet. Een andere gamechanger blijft de investering in de uitbreiding van het netwerk van laadpalen. Tussen 2020 en 2024 groeide het aantal publieke laadpalen wel al substantieel.

Behalve aan duurzame mobiliteit- en fietsinfrastructuur werkten velen de afgelopen legislatuur ook intensief verder aan het verbeteren van ons wegennet en het wegwerken van bestaande knelpunten. Ook dat blijft nodig. Nooit eerder was de filezwaarte in Vlaanderen zo hoog als afgelopen jaar. Het heeft ook deze raad een beetje later doen beginnen. Overigens, de filezwaarte neemt al jaren toe. Enkel corona bracht kortstondig enig soelaas. Sinds april 2021 dikken de files inderdaad opnieuw sterk aan. Weinig verrassend doen de meeste en de langste files zich voor in de regio's Antwerpen en Brussel. Wel verrassend is dat die files niet veroorzaakt worden door meer verkeer op de baan. Op een gemiddelde werkdag in 2023 werden op de Vlaamse snelwegen bijna 3 procent minder voertuigkilometers afgelegd dan in 2019.

De verklaring dat de filedruk desondanks toeneemt is tweeledig. Ten eerste heeft de overvloedige regen het afgelopen jaar gezorgd voor meer files. Het aantal ongevallen nam toe. Mensen reden, gelukkig maar, trager en hielden ook, gelukkig maar, meer afstand, wat de verkeersdoorstroming wel vertraagde. Een beetje gechargeerd, in zekere zin veroorzaakt de klimaatverandering onrechtstreeks dus ook meer files in Vlaanderen. Er is immers een duidelijke correlatie tussen de klimaatverstoring en steeds extremere weersomstandigheden, bijvoorbeeld in de vorm van intensere, langdurende regenbuien en zo dus ook met het fileleed. Tegelijkertijd kan het beleid in de strijd tegen de klimaatverstoring ook bijdragen aan het verlagen van de filedruk. Recent voerde de Europese Unie dan eindelijk het ETS2-systeem in waarbij de CO₂-uitstoot van wegverkeer wordt beprijsd. Ook op dit vlak heeft Vlaanderen nog wel huiswerk te doen. Idealiter kan en zal deze maatregel ons reisgedrag de komende jaren substantieel veranderen en zo mogelijk ook de druk op het verkeer verminderen. A fortiori, wanneer tegelijk ook het fiscale gunstregime voor salaris en bedrijfswagens verder wordt uitgefaseerd.

Een tweede verklaring naast overvloedige regen voor de toenemende filedruk zijn de vele wegenwerken. Dat een oplossing tijdelijk de oorzaak van meer fileleed kan zijn, is soms onvermijdelijk. Grootschalige projecten en programma's, ter verbetering van de bereikbaarheid om die reden gewoon schrappen, is uiteraard niet het juiste antwoord. Grootschalige generatieprojecten in Antwerpen brengen me bij het toekomstverbond en het zogenaamde Haventracé als onderdeel ervan. De Vlaamse regering koos voor de procedure van een complex project om de nieuwe rand, voorheen de oostelijke verbinding, te realiseren. Meer concreet gaat het om het oostelijk traject van het Haventracé. Het omvat in het bijzonder volgende infrastructuurprojecten. De optimalisatie van de A12-noord en de Nx, de nieuwe verbindingsweg, met name de A102 tussen de E313 en de knoop A12-E19, de verbetering van de E313 tussen Ranst en Antwerpen-Oost. Het complex project reikt uiteraard veel verder dan louter infrastructuur. Behalve een betere bereikbaarheid en een grotere robuustheid dankzij nieuwe snelweginfrastructuur zijn de leefbaarheid, omgevingskwaliteit en klimaatrobustheid gelijkwaardig te realiseren doelstellingen. In een zogenaamde werkbankformule onderzoeken we samen met inwoners, experts, belangengroepen, burgerbewegingen, de provincie en de lokale besturen hoe de A12 en de E313 beter kunnen functioneren, evenals of en hoe de aanleg van de A102, respectievelijk de Nx kunnen bijdragen tot een betere, meer robuuste mobiliteit. Open communicatie en transparantie staan daarbij centraal. Zo ontginnen we alle kennis en inzichten met betrekking tot het gebied, krijgen we inzichten in de belangen van eenieder en bouwen we aan wederzijds vertrouwen en een sterk draagvlak.

Minstens even belangrijk is het onderzoek naar de verdere versterking van het openbaar vervoer respectievelijk fiets- en wandelnetwerken, naar de wijze waarop natuur- en bosgebied beter kunnen worden verbonden en uitgebreid, evenals naar de manier waarop rendabele landbouw zijn plaats kan behouden in de open ruimte. Op eenzelfde transparante en cocreatieve wijze gingen we afgelopen legislatuur ook met minder omvangrijke mobiliteitsdossiers aan de slag. Meer toelichting, en dat geldt voor alles, vindt u in de jaarverslagen met betrekking tot de coördinatieopdracht.

Kortom, de voorbije legislatuur versterkten we de fundamenteën voor een toekomst van duurzame mobiliteit. De komende jaren zullen meer van hetzelfde vergen, met bijzondere zorg voor duurzaamheid en veiligheid. Zo blijven we samen met vele lokale besturen in de provincie op kop bouwen aan een provincie waar iedereen zich vrij, veilig en duurzaam kan verplaatsen. Dat lukt pas echt wanneer elke weggebruiker zich ten alle tijden aan het verkeersreglement houdt en zoveel als mogelijk oogcontact maakt.

Wat is er nog nodig? Wat meer van hetzelfde? We zijn op de goede weg, maar hopen de processen toch nog te versnellen. Overigens, Vlaams minister van Mobiliteit, Annick De Ridder, wil dat ook, versnellen zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit en de cocreatieve aanpak ervan. De vooruitgang die de provincie boekte is aanzienlijk, maar meer blijft dus nodig om dat netwerk van fietssnelwegen en functionele fietsroutes verder uit te breiden en kwalitatief te verbeteren. Hopelijk, hopelijk kunnen we daarvoor in de toekomst terug ten volle rekenen op de noodzakelijke steun van Vlaanderen. Het geldt daarbij niet alleen om de aanleg van nieuwe fietspaden en missing links, maar in het bijzonder ook om het verbeteren van bestaande routes, om de veiligheid en het gebruiksgemak voor fietsers verder te verhogen. Voorts blijft het essentieel om de transitie naar emissievrije voertuigen te versnellen, het globale wagenpark terug te dringen door versterkt in te zetten op mobility as a service en shared mobility. Uiteraard ligt de sleutel daartoe niet meteen in provinciale handen. Uw bestuur kan er wel meer toe bijdragen door investeringen in laadpalen te blijven faciliteren en of in de mate van het mogelijke via stedenbouwkundige instrumenten op te leggen. Immers, in het bijzonder ondersteunende infrastructuur helpt burgers en bedrijven om versneld over te schakelen tot liefst gedeelde elektrische voertuigen.

Voor de realisatie van het Haventracé is de komende legislatuur die van de waarheid. In 2025 moeten we het zogenaamd ontwerp voorkeursbesluit kunnen voorleggen aan de nieuwe Vlaamse Regering. Het voorkeursbesluit rondt de integrale onderzoeksfase af en keurt het voorkeursracé met bijhorende gebiedsprogramma goed. Als alles voorspoedig verloopt, kan vervolgens de laatste fase van het complex starten, met name de uitwerkingsfase. Daarbij wordt het voorkeursbesluit verder geconcretiseerd tot een realiseerbaar project. Tegelijkertijd zullen ook de uitvoeringswijze en vooral ook de noodzakelijke budgetten moeten worden vastgelegd.

De openingsrede van 2017 focuste niet enkel op mobiliteit, maar ook op verkeersveiligheid. De visie en wens van onze provincie en mezelf op het vlak van verkeersveiligheid blijft vanzelfsprekend zero. Kiezen voor zero betekent dat we ongeschonden mensenlevens belangrijker vinden dan doorstroming en snelle mobiliteit. Bovendien heeft zero het voordeel van de duidelijkheid. Mobiliteit en verkeer mogen nooit ten koste gaan van mensenlevens. Vision Zero zet aan tot volgehouden actie en engagement. De afgelopen legislatuur zetten we ons daarom samen vastberaden in om onze wegen veiliger te maken.

Zo verzette provincie Antwerpen bakens met het project Verkeersveilige Gemeente, respectievelijk het zerotraject en het bijhorende label. Het zerotraject is de unieke samenwerking tussen de Vlaamse Stichting Verkeerskunde, de VZW ouders van verongelukte kinderen, onze dienst Mobiliteit, mezelf en de verbindingsambtenaren. Sinds 2018 biedt de provincie jaarlijks een kosteloos traject aan een selectie van zo'n tien à vijftien lokale besturen aan. De gemeente die haar verkeersknelpunten succesvol aanpakt en of de veiligheid op gevaarlijke kruispunten effectief verbetert, ontvangt een label. Het bijkomende voordeel is dat alle lokale besturen geïntegreerd samenwerken aan meer verkeersveiligheid op het grondgebied. Maar liefst 59 van de 69 Antwerpse gemeenten participeerden afgelopen legislatuur aan het zerotraject. In 32 van de 69 gemeenten van provincie Antwerpen verloor niemand het leven in en door het verkeer in 2023. Het kan dus echt. Het zou een evidentie moeten zijn.

De veiligheid van fietsers is met recht en reden het speerpunt van het mobiliteit- en verkeersveiligheidsbeleid van provincie Antwerpen. Over de forse investeringen in de fietsostrades sprak ik al. Deze aanpak draagt op termijn bij tot de zogenaamde safety by numbers. Na een helaas eerste stijging neemt het aantal fietsongevallen en -doden af, naarmate meer mensen zich met de fiets verplaatsen. Bij de start van de legislatuur lanceerde de provincie bovendien het zogenaamde Dashboard voor Verkeersongevallen. De innovatieve tool levert real-time data over gevaarlijke verkeerspunten en stelt gemeenten, politiezones en ook AWV zo in staat om gerichte en weloverwogen maatregelen te nemen. Het project is een treffend voorbeeld van hoe we data kunnen inzetten om een proactief verkeersveiligheidsbeleid te voeren en de impact van verkeersveiligheidsmaatregelen nauwgezet te volgen.

Met dezelfde finaliteit analyseerde mijn verbindingsambtenaar Luc Smeyers alle dodelijke ongevallen in provincie Antwerpen. Uit zijn analyse blijkt dat in 2023, 24 fietsers, 12 voetgangers en 18 automobilisten het leven lieten in het verkeer. Bijna 80 procent van de slachtoffers is van het mannelijke geslacht. Qua leeftijd valt op dat vooral twintigers en zeventigers oververtegenwoordigd zijn. In drie gemeenten gebeurden twee dodelijke ongevallen op dezelfde plek. Brecht, Zwijndrecht en Geel. De meeste mensen stierven op gemeentewegen buiten de bebouwde kom, waar 50 dan wel 70 kilometer per uur mag worden gereden. Voor algemene uitspraken over de oorzaken van de geanalyseerde ongevallen is het aantal ongevallen die geanalyseerd zijn te beperkt, al vallen overdreven snelheid en onvoorzichtigheid op. Niet in alle gevallen kon een alcohol- of drugstest worden afgenomen. Bij slachtoffers wordt in België nog niet systematisch nagegaan of ze onder invloed waren.

Uiteraard bleef de politie met mijn volle steun en op mijn vraag inzetten op de WODCA-acties. Een verhoogde pakkans als basis voor een consequente handhaving en grotere verkeersveiligheid is immers cruciaal. Vorige maand communiceerde ik de cijfers van de eerste 9 maanden van 24. 8 mensen verloren het leven in het nachtelijk weekendverkeer, 4 fietsers, 3 bestuurders en 1 voetganger. 38 mensen raakten zwaargewond, 321 lichtgewond. Maar liefst 15.000 van de gecontroleerde chauffeurs, dat is 10,7 procent, reed te snel. Bijna 1200 personen legden een positieve ademtest af. Dat komt neer op 6,2 procent van de chauffeurs die werden onderworpen aan een ademtest. Een op de twee personen die een speekseltest ondergingen, speekselde positief. Het spreekwoordelijke topje van de ijsberg, als je weet dat amper 333 speekseltests werden afgenomen in de weekendnachten tussen 1 januari en 30 september 24. Ondanks de vele inspanningen is Vision Zero nog lang niet gerealiseerd. In 2023 betreurden we 271 verkeersdoden in Vlaanderen. In onze provincie verloren 70 mensen het leven in en door het verkeer.

Omdat het ons allemaal kan overkomen, als slachtoffer, dan wel als dader, rest ons geen andere keuze dan volhouden en doorzetten tot er niet langer doden en zwaargewonden in het verkeer te betreuren zijn. Hopelijk en ongetwijfeld gaat ook uw bestuur voort op zijn elan met alle beproefde en succesvolle initiatieven. Ik zal alvast, in overleg met de lokale besturen, als voorzitter van het Vlaams Forum Verkeersveiligheid hetzelfde blijven doen. De gamechangers, al is er van een spel geen sprake, situeren zich vooral ook Vlaams, federaal, supranationaal, bij de autoproducenten en consumenten en in het hoofd en gedrag van alle weggebruikers. U kent ze net zo goed als ik. De invoering van een rijbewijs met punten, een rijbewijs- en alcoholslot, respectievelijk slimme snelheidsbegrenzing als standaarduitrusting in elk voertuig, nultolerantie voor alcohol in het verkeer, een veel hogere liefst systematische pakkans, slimme camera's gekoppeld aan gekruiste databanken, zodat chauffeurs die rijden zonder rijbewijs zo snel als mogelijk uit het verkeer kunnen worden geplukt. Veel snellere en meer adequate opvolging en rechtshandhaving, met als bekroning een even noodzakelijke als dringende mentaliteitsshift. Alleen door systematisch te controleren wordt die mentaliteitsshift werkelijkheid, toonde de Pano-reportage Onderweg onder invloed beklijvend aan. Overigens onze provincie dankt er een iets lager risico op dodelijke nachtelijke weekendongevallen onder invloed aan.

Tot nu toe vertelde u ons nog niet zo heel veel nieuws, hoor ik u misschien denken. Welaan dan, de vorige legislatuur viel er onmogelijk aan te ontkomen, werd het voor iedereen zonneklaar. De wereld is in beweging, verandert radicaal. De onverwachte, niet bedachte, niet-geplande gebeurtenissen die onze levens ingrijpend aan het veranderen zijn volgden elkaar met een rotvaart op en beïnvloedden elkaar. Overheden, instellingen, ondernemers, gezinnen, particulieren, iedereen moest en moet er zich op de een of andere manier toe verhouden. Draaiboeken en scenario's lagen niet klaar. Het werd een tijd, het is een tijd van trial and error, van voortschrijdend inzicht, het verleggen van steeds nieuwe grenzen en het bijsturen van verwachtingen. Een tijd ook van enkele winnaars en heel veel verliezers, waarin winst en verlies door de echo van de sociale media bovendien steeds tastbaarder wordt en voor frustratie, polariserende afgunst, rouw en pijn zorgt. Een nieuw en hoopvol verhaal dat opnieuw zin, goesting, perspectief geeft, gloort nog niet echt aan de horizon, is nog niet geschreven. Dat het nog even zal duren, dat het lang zal duren dat de heftige transities niet iedereen op dezelfde manier raken, dat wordt steeds scherper gevoeld.

In elk geval, toen u aan deze legislatuur begon, klonken de beleidsnota's, regeerakkoorden, plannen van de hogere beleidsniveau's vertrouwd. Ze waren immers gericht op een zekere continuïteit en de gekende uitdagingen, duurzame economische groei, meer flexibele arbeidsmarkt, fiscaliteit, energie- en klimaatbeleid, veiligheid, migratie en iets later kwam daar ook nog de koopkracht bij. Ook uw bestuur zoomde in op de vertrouwde hoogst relevante thema's. Een nieuw beleidsplan ruimte, check. Integraal waterbeleid, check. Extra fietsostrades, check. Een voor iedereen toegankelijke, fijne vrije tijd, check. Niche onderwijs van topkwaliteit, check. Een aanvullend woon- en plattelandsbeleid, check. En toen vlogen we collectief, zij het elk zoveel als mogelijk apart, in ons kot. De rest is geschiedenis. Net als de rest van de wereld paste ook uw bestuur zich razendsnel aan, aan de wijzigende omstandigheden. Bureaustoelen en computerschermen werden toegewezen en bezorgd. Online vergaderingen werden een evidentie. Thuiswerken evenals leidinggeven aan thuiswerkende geperfectioneerd. Wandel- en fietsvakanties in eigen streek een hype.

Het grootste leed is inmiddels geleden. De vruchten ervan wat we wonnen aan veerkracht en flexibiliteit zullen we gelukkig blijven plukken. De noodplanning werd beter, nieuwe netwerken en samenwerkingsverbanden zijn gesmeed. Vrijwilligers zijn een blijver in de noodplanning en het crisisbeheer. Met de kennis van het ABC, autonomie, verbondenheid en competentie van de motivatiepsychologie zullen we meer dan ooit inzetten op risicoaltheid, weerbaarheid en betrokkenheid van alle burgers.

Ook de natuur, ik zei het al, confronteerde ons genadeloos met onze kwetsbaarheid. Na vijf jaar aanhoudende droogte werden delen van ons land in de zomer van 2021 getroffen door een heuse waterbom met ongeziene overstromingen tot gevolg. Ook 2023 en de eerste helft van 2024 waren extreem nat. De inzet van vele vrijwilligers maakte het zware werk een beetje lichter. De rampenplanning onderging een nieuwe stresstest, werd andermaal sterk bijgestuurd. Ook daarover sprak ik u toen ik u onderhield over antifragiel.

Alsof dat nog niet volstond, troffen geopolitieke schokken ons midscheeps. Rusland viel Oekraïne binnen en verklaarde daarmee de oorlog aan het westerse vrije, democratische samenlevingsmodel. Bovendien verandert de manier van oorlog voeren radicaal. Roger Housen, ik hoop dat u hem allemaal leest, vat dit scherp als volgt samen, en ik parafraseer. Rusland, China, Iran, ze vallen ons op een asymmetrische manier aan, ze mikken op onze achilleshiel en in het bijzonder op de openheid van onze liberale democratieën. Ze vallen ons binnen via sociale media en bestormen ons met desinformatie. Ze slaan toe op onze kritieke infrastructuur, ze bestormen ons met subversieve economische praktijken, ze belagen ons met de vluchtelingenstromen. Ze chargeren onze democratische processen, ze tackelen onze maatschappelijke samenhang, ze ondermijnen onze politieke instellingen. Kortom, ze vallen onze samenleving en onze manier van leven aan. Ze willen winnen zonder te moeten vechten. Einde citaat.

Veel groter kan de impact voor Europa en de hele wereldorde moeilijk worden. De oorlog raakte veel van ons bovendien ook zeer persoonlijk, in de eerste plaats op humanitair en maatschappelijk vlak. De vele ontheemden die naar België vluchtten, verdienden goede opvang en onderdak. Onze provincie en in het bijzonder de steden Antwerpen en Mechelen vingen met de steun van Vlaanderen de meeste ontheemden op en begeleidde hen naar taalcursussen, onderwijs en/ of werk. Door de geopolitieke conflicten stegen en stijgen de energieprijzen fors. Zowel gezinnen als de Europese industrie en de erdoor gecreëerde jobs en welvaart leden en lijden stevig. Opnieuw schoten overheden, de energiesector en de brede samenleving behoorlijk snel in actie. Mensen verbruikten massaal minder energie. Hernieuwbare energie werd meer omarmd als een noodzakelijk goed. Investerings in energie-efficiëntie en duurzaamheid raakten in een stroomversnelling. De verkoop van zonnepanelen en warmtepompen piekte toen. Zowat iedereen ging actief op zoek naar oplossingen om zijn afhankelijkheid van fossiele brandstoffen zoveel als mogelijk terug te dringen.

Maar toegegeven, zodra de zomer van 2022 aanbrak en de energieprijzen weer wat stabiliseerden, daalde de rush op renewables. 7 oktober 2023 markeerde het begin van een tweede geopolitiek front. We weten waar en hoe het begon. Of en hoe, wanneer en met welke blijvende gevolgen voor de wereldorde en de overlevenden het zal eindigen, valt onmogelijk te voorspellen. Ook onze gemeenschap ontkomt er niet aan. Na het even geprovoceerde als verwerpelijke geweld tegen Joden in Amsterdam, voerden ook de burgemeester en de politie van Antwerpen de waakzaamheid om de veiligheid van de Joodse gemeenschap te verzekeren opnieuw op.

Van zeer lang onder de waterlijn tot plots alom present, de aflopende legislatuur was ook die van de doorbraak van AI. Wat begon als een technologische ontwikkeling voor specifieke sectoren, groeide uit tot een behoorlijk disruptieve kracht die de hele samenleving diepgaand en onomkeerbaar beïnvloedt. Ook daarvan is het einde nog lang niet in zicht. Fascinerend, veelbelovend en tegelijk zorgwekkend is het des te meer, waarbij ik ook denk aan de energetische en dus ecologische impact van AI, om van de politieke impact nog maar te zwijgen.

Wat ons allicht het meest verraste, is misschien niet zozeer elke individuele gebeurtenis of het fenomeen op zich, maar wel de snelheid en de overlap waarmee ze zich voltrokken. Die snelle opeenvolging van volstrekt onverwachte gebeurtenissen en fenomenen leerden, nee, dwongen ons met wisselend succes om zeer wendbaar en flexibel te reageren, samen te werken in al dan niet wisselende netwerken, verbanden te zien en steeds meer mensen te betrekken. In een VUCA-wereld die nood heeft aan een whole-of-society approach werd dat het echte nieuwe normaal. Eerder dan niet langer kussen of handdrukken in de intermenselijke omgang. Dat is maar goed ook. Een andere lang openstaande vraag is gelukkig in uw voordeel beslecht. De provincies blijven ook als politiek bestuur bestaan. Dat is heel goed. In complexe en onzekere tijden van transitie zijn de uitdagingen en opgaven te groot om nu alle energie in bestuurlijke reorganisatie of de eigen opheffing te moeten investeren. Na bijna 100 jaar moet ze wel een kleine grenscorrectie ondergaan. Zwijndrecht zal voortaan als onderdeel van Oost-Vlaanderen, zij het niet langer als zelfstandige gemeente, verder gaan.

Ik eindig bijna zoals ik begon, met een vraag. Hoe zullen we over twaalf jaar terugkijken op de aflopende legislatuur? Als een accident de parcours, als een toevallige samenloop van onvoorziene

fenomenen en gebeurtenissen waarna we ook in provincie Antwerpen ons min of meer vertrouwde leven versterkt, meer antifragiel verder zetten? Of zullen we er over twee legislaturen eerder naar terugverlangen, omdat wat ons toen overkwam al bij al nog meeviel bij wat ons nog te wachten staat? Of nog was een woelig einde van een relatief stabiele overzichtelijke en enigmatische voorspelbare tijd, dan wel een achteraf gezien nog redelijk rustige beginperiode van een zich in schokken voltrekkende radicale omwenteling? Van zo goed als niets kunnen we nog zeker zijn, tenzij van het onzekere, in het bijzonder nu het lot van de wereld grotendeels in handen van onberekenbare en wispelturige wereldleiders en hun acolieten ligt. Ook voor hen vervliegt de tijd.

Absoluut zeker blijft de urgentie van de SDG's. De realisatie ervan blijft het beste antwoord op wat ons allicht nog te wachten staat. Hybride oorlogen en rampen die in omvang, duur en impact steeds verwoestender lijken. Wie een blik werpt op de Europese kaart met het stedelijk gebied dat kan worden getroffen door rivieroverstromingen, begrijpt u waar ik op doel. Wie nieuwsgierig is naar de mogelijke risico's waaraan ons land met min of meer grote waarschijnlijkheid nu en in de toekomst het hoofd moet bieden, evenals naar de impact ervan, raad ik het zogenaamde Belgium National Risk Assessment van het Nationaal Crisiscentrum aan. Het zou verplichte literatuur moeten zijn voor elke beleidsmaker. Zeer terecht refereert ook de minister-president Diependaele er in zijn beleidsnota over de ondersteuning van de Vlaamse regering aan. Ook de jobstijdingen over onze industrie, over de kwetsbaarheid van onze democratie en van Europa, in het bijzonder na de herverkiezing van Donald Trump tot Amerikaans president, zijn redenen tot zorg en vereisen aandacht en een eendrachtige actie op elk beleids- en bestuursniveau, ook het onze. Het barre land, de permanente crisis waarin de wereld zich bevindt, de titel van het nieuwe boek van Robert D. Kaplan vat de context waarin de nieuwe legislatuur van start gaat even omineus als wellicht realistisch samen.

Kortom, het zijn de minst evidente en tegelijk de meest urgente tijden om moedige politiek te bedrijven. Veel is dus onzeker, al zijn er zo constanten, waarvoor ik hoop dat uw bestuur er met evenveel vuur goede antwoorden op zal geven. Weersextremen ten gevolge van de klimaatverstoring zullen blijven toenemen en om een nog doortastender omgevings- en waterbeleid smeken. Waterbommen zullen blijven vallen. Nergens zijn we er nog veilig voor. Verviers, Valencia en de getroffen steden in Centraal-Europa leiden allemaal tot die inconvenient truth. De waarheid is niet óf maar wanneer het ook ons overkomt. Het is nooit te laat om hier en nu de klimaaturgentie agenda uit te voeren. Laten we elkaar en de gemeenten ook daarin blijven steunen en stimuleren met de SDG's als referentiekader. Ook Vision Zero. Geen slachtoffers meer in en door het verkeer zal de nodige inspanningen blijven vergen. Zowel voor het realiseren van de modal shift, want minder gemotoriseerd verkeer is veiliger verkeer, als voor Vision Zero hoop ik op de voortzetting van uw beleid, in zeer nauwe samenwerking met de lokale besturen.

De technologische vooruitgang en met name de alomtegenwoordigheid van kunstmatige intelligentie zal de manier waarop we werken en leven met toenemende snelheid blijven veranderen. Ook hiermee gaat uw bestuur mijns inziens omzichtig en wijs om. Het gebruik van ChatGPT wordt aangemoedigd voor de administratie. Terecht biedt onze administratie goede cursussen en opleidingen aan. Laten we steeds ook op dit vlak de nieuwe risicoanalyse van het Nationaal Crisiscentrum als leidraad nemen. Een verdere integratie van de digitale technologieën zoals 5G, IoT, leveren nieuwe beveiligingsrisico's op die op nationaal niveau een gecoördineerde aanpak zullen vereisen.

Een groot filosoof verzekerde ooit, elk nadeel heb zijn voordeel. Groene investeringen en voortschrijdende innovatie bieden hoop, uitzicht op veel nieuwe economische activiteit, nieuwe verbinding en dus heel veel perspectief voor de toekomst. Volgens het internationaal Energieagentschap kan de markt voor groene technologieën binnen tien jaar een waarde van 2000 miljard dollar bereiken. Ze zal geleidelijk groter worden dan de oliemarkt. Aan die gamechanger voor het klimaatbeleid kan ook uw bestuur zijn bijdrage leveren.

Nu onze samenlevingen steeds vaker geteisterd worden door natuurrampen, nu de gevolgen van de hybride oorlog ook hier tastbaar zijn, de westerse democratieën steeds zwaarder onder druk staan en de digitale en sociale massamedia en technologie behalve kansen ook verdeeldheid zaaien, is die spontane stroom aan solidariteit die steeds weer op gang komt, des te hartverwarmender. Waar de ramspoed toeslaat, staan veel mensen op om anderen te helpen. Het is die kracht waarop we verder

kunnen bouwen om deze moeilijke tijden door te komen. In zeer nauwe samenwerking met het Nationaal Crisiscentrum, het crisiscentrum van de Vlaamse overheid, de burgemeesters en alle partners van de noodplanning en het crisisbeheer is dat voor mij de grootste werf voor de komende tien jaar. Meer dan in het verleden zullen we de boer opgaan om met zoveel als mogelijk mensen te spreken over die verder concreet te operationaliseren Belgische nationale risicoanalyse die het Nationaal Crisiscentrum onlangs via de pers aan het grote publiek bekendmaakte. Ik kan enkel hopen dat ook uw bestuur ze in samenhang met de positieve, duurzame ontwikkelingsdoelen in het achterhoofd houdt bij alles wat u onderneemt of beslist. Risico en dreigingsbewustzijn is immers de eerste stap naar aangepast gedrag. Wie mee kan anticiperen, kan beter helpen beheren. Moge er voorts de wil en de bereidheid uitgroeien om goed omkaderd en voorbereid mee de hand aan de ploeg te slaan wanneer een zware calamiteit ons treft.

Dames en heren, om u niet in vertwijfeling en somberte te storten, eindig ik op deze slotdag van de klimaatop in Bakoe, Azerbeidzjan graag met een positieve noot uit Solvable, How We Healed the Earth, and How We Can Do It Again. De titel spreekt voor zich van Susan Solomon. Steeds opnieuw heeft de inzet van geëngageerde mensen, toegewijde wetenschappers en doeltreffende politici vruchten afgeworpen door de afstemming van wat ik de drie P's noem. Voor succes op het gebied van de bescherming van onze leefomgeving moet een dreiging eerst persoonlijk leed veroorzaken, ons eigen gevoel van veiligheid aantasten en appelleren aan zorg voor onze dierbaren. Die dreiging moet perceptible, voelbaar worden, in de zin dat we ze zelf kunnen zien of omdat we begrijpen dat ze echt en ernstig is. Wanneer genoeg mensen vertrouwen hebben dat de beschikbare oplossingen praktisch haalbaar en vooral ook wenselijk en nuttig zijn, kunnen ze zich ten volle inzetten en samen de loop van de geschiedenis veranderen. Elk van onze successen toont de niet te stoppen kracht van mensen die toegewijd genoeg zijn om het werk voort te zetten, lang nadat inspirerende toespraken zijn verstomd.

Wat geldt voor het klimaat, geldt voor alle eerder genoemde beleidsdomeinen.

Echt eindigen doe ik met woorden van zeer grote dank en waardering. Grote dank en waardering voor uw inzet en uw werk. Veel dank, geachte provincieraadsleden, voor uw volgehouden engagement voor de provincie, voor de gulheid en het geduld waarmee u steeds naar de redes luisterde, soms kritische vragen stelde. Dank ook voor de aanwezigheid tijdens de vele covidvergaderingen. Aan allen die zich niet meer verkiesbaar stelden of niet meer verkozen zijn, alle goeds. We komen elkaar hopelijk en wellicht elders nog wel tegen. Aan alle anderen die volgende maand een nieuwe legislatuur mogen starten, ik kijk ernaar uit en ik wens u heel veel succes en plezier. Blijf scherp in het vertolken van uw visie, maar steeds ook even hartelijk voor en over elkaar. Ook dat is de sterkte van ons bestuursniveau.

Uiteraard dank ik heel in het bijzonder ook de gedeputeerden meest hartelijk, voor de bijzonder fijne samenwerking en vooral voor de onwaarschijnlijk grote inzet voor onze provincie. Gouverneurs zijn neutraal, alleen het oordeel van de kiezer telt. Dat was zonneklaar. In lastige tijden zijn uw bestuur en beleid voor velen kennelijk een cruciale houvast gebleken. Ik kijk ernaar uit om dat even constructief als in het verleden samen met de nieuwe meerderheid voor alle Antwerpenaren in goede en kwade dagen. Ik hoop voor al die Antwerpenaren in goede en kwade dagen die baken te blijven. Ik dank u. Het gaat u allen goed. Take care en wees steeds ook de verandering die u in de wereld wil zien. Bedankt.

VOORZITTER.- Mevrouw de gouverneur, hartelijk dank namens de leden van de raad en de aanwezige toeschouwers. Zes jaar beleid en al hetgeen wat er rondhangt, is niet niks. U hebt ons een mooie uiteenzetting gegeven van wat er allemaal gerealiseerd is in de afgelopen legislatuur. Dank je wel aan ieder die hiermee aan gewerkt heeft.

Dames en heren, hierbij zijn we aan het einde van deze zitting gekomen. Mag ik u in naam van de gouverneur uitnodigen op de receptie in de ontvangstruimte hier achteraan. Ik verwacht de raadsleden en eventueel geïnteresseerden terug op de raad op 26 november om 14.30 uur. Voor de leden van de raad zelf, wij starten om 14.00 uur. Als u er allemaal aan uit kunt, om 14.00 uur starten we dinsdag, om 14.30 uur is het publiek welkom. Dank u wel en tot op de receptie.